

Omnia hæc pacta licita sunt & iusta, dummodo si onus imponatur venditori, augeatur pretium, si autem emptori minuatur, & non intercedat mutuum virtuale ob periculum usuræ, undè damnata est ab Innocent. XI. hæc propositio 40. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem persone, & cum contractu retrovenditionis praviè inito cum intentione lucri;* ut hæc propositio intelligatur, advertite: quod hic contractus contingat, quando quis indigus pecuniæ, quam nullibi potest accipere mutuo, emit credito à mercatore summo pretio merces aliquas, illasque, quia iis non indiget, eidem mercatori, postquam emit, statim revendit, ut retento sibi pretio necessitati suæ consulat, & interim summum pretium mercatori debeat, qui contractus, quia solvitur in mutuum virtuale pretii præsentis retenti ab emptore pro majore summâ, ob primam venditionem solvendâ in futurum venditori, ut usurarius damnatur.

DISPUTATIO XXXII.

De permutatione, commodato, censibus &c.

Quia non tantum res pro pretio mutuo consensu permutatur, sed etiam res pro re, vel usus aut fructus rei sive gratis, sive sub obligatione pecuniam vel obsequium præstandi transfertur, aliæque per consensum obligationes personis vel rebus per voluntatem contrahentium imponuntur, secundum diversitatem materiæ & formæ varia in jure tum civili tum Canonico contractuum genera præter emptionem & venditionem exprimuntur, quorum obligationes præcipuæ ut expendantur sit

QUÆ.

Q U Æ S T I O I.

De Permutatione & Cambio.

Permutationis nomen generaliter acceptum comprehendit omnes contractus onerosos tam nominatos, quam innominatos: in omnibus enim aliquid datur pro alio, sive in compensationem alterius rei vel obsequii: strictè est certa rei pro alterâ vicariâ re præstatio, si fiat in rebus à pecuniâ distinctis, dicitur simpliciter permutatio, si fiat in pecuniâ vocatur cambium sive permutatio campforia.

DICO: *Usus principalis pecunie argenteæ est distractio pecunie in commutationes . . . secundarius usus argenteorum vasorum posset esse commutatio.* S. Th. hic Q. 78. a. 1. ad 3.

Explicatur Conclusio: Sicut generaliter omnes res ergà pecuniam commutantur, ità etiam possunt quælibet res, si nihil aliud obstet, ad invicem permutari. Licita etiam est permutatio campforia pecuniarum cum auctuario, quod iusto titulo verè subsistente exigitur.

Prima Pars: De permutatione rerum patet ex definitione permutationis, quâ communiter permutatio definitur: contractus innominatus bonæ fidei, quo datur res, ut accipiatur alia res. *Dicitur 1.* Contractus: quia est duorum in idem dandum & accipiendum consensus. *2.* Innominatus: quia licet certo nomine vocetur permutatio, hoc tamen nomen non specificum sed genericum est. *3.* Bonæ fidei: per quas particulas distinguitur à contractibus stricti juris. *4.* Quo datur: non enim permutatio fit solo consensu sed exigitur rei traditio L. ex placito 3. Cod. de rer. permut. lib. 4. tit. 46. ubi dicitur: *Ex placito permutationis nulla re secuta constat nemini actionem competere;* Et per hoc distinguunt civilistæ permutationem

à venditione: quia tamen ex utroque contractu ex solo consensu in conscientia oritur obligatio, hinc melius permutatio à venditione distinguitur à Theologis per hoc, quod dicitur §. ut accipiatur alia res distinguendo rem à pretio, emitur enim & venditur res pro pretio, permutatur pro alià re, quod fieri potest etiam si neutra res sit pretio æstimabilis, sic spiritualia non sunt pretio æstimabilia, ideoque & pro temporalibus omnino permutari non possunt cap. fin. de rer. permut. lib. 3. tit. 19. possunt tamen spiritualia pro spiritualibus permutari. Est autem hic contractus licitus: quia salvâ charitate & justitia tantum datur quantum accipitur, & sicut emptionem & venditionem, ita & permutationem induxit necessitas: cum enim non uni Deus omnia dederit, & variis rebus homines indigeant, ipsa naturalis ratio dicat, æquum esse, ut permutatione rerum homines mutuae necessitati succurrant. Permutare autem possunt ii omnes & soli, qui possunt alienare: quia alienationis verbum continet conditionem donationem venditionem permutationem cap. nulli de rebus Eccl. non alien. lib. 3. tit. 13. permutatione siquidem simpliciter transfertur rei data & acquiritur acceptæ dominium, ac proindè eadem juris solemnitates ad permutationem requiruntur, quæ ad alienationem, ut valeat, quamvis pœnas indebitè alienantium non incurrat malè permutans, nisi permutatio sit omnino per traditionem completa; cum alias necdum sit alienatio perfecta; odia autem ex regulâ juris debent restringi. Denique hæc inter emptionem & venditionem ac permutationem est differentia ex parte materiae, quod omnes illæ res possunt permutari, quæ possunt vendi, non autem solæ: quia res spirituales & beneficia Ecclesiastica non possunt vendi, possunt tamen cum certis solemnitatibus &

con-

De Pa
conditio
plura hu
2da
pecunia
& camp
quia in il
Cambio
fenti, &
bitum fit
Dein
& real
Cambio
quenter
cisè ob
cuniarum
& hoc e
formam
tales pro
ia præfe
piter v
ut per se v
velut pec
bium ven
locale, p
forem, e
sunt parit
congerent
pecunia,
pienda,
solutio
tinere,
cum ven
accipitur
olura;
to quo

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 229
conditionibus (de quibus in materia de Simoniâ ubi
plura huc spectantia expenduntur) permutari.

2da Pars explicatur : Cambium est permutatio
pecuniæ pro pecuniâ inter campsores, qui numerat,
& campsarium, cui numeratur, differt à mutuo:
quia in illo non statim pecunia mutua est repetenda, in
Cambio verò etiam datur pecunia præsens pro præ-
senti, & dilatio habet se per accidens, item Cam-
bium fit in solâ pecuniâ, mutuuum etiam in aliis rebus.

Deinde Cambium dividitur in *ficcum*, sive fictum
& *reale* sive verum, *ficcum* est tantum apparenter
Cambium, revera autem mutuuum palliatum, & conse-
quenter usurarium: cum auctuarium accipiatur præ-
cisè ob dilationem solutionis, *reale* est legitima pe-
cuniarum permutatio interveniente aliquo vero titulo,
& hoc est duplex: *Manuale*, in quo pecunia unius
formæ mutatur pro pecuniâ alterius formæ v. g. impe-
riales pro Ducatis in auro, & *locale* quo mutatur pecu-
nia præsens pro absente secundum locum, quod fit du-
pliciter vel si Campsor pecuniam præsentem det hic,
ut per se vel suum correspondentem eam alibi recipiat,
vel ut pecuniam accipiat hic, & alibi restituat. Cam-
bium verum sive reale licitum esse tam manuale quam
locale, probatur: quia quod in Cambio datur ultra
sortem, datur ob titulos pretio æstimabiles, quales
sunt puritas vel raritas monetæ, labor Campsoris in
congerendâ, asservanda, numeranda omnis generis
pecunia, asscuratio Campsarii de pecuniâ alibi reci-
piendâ, ejusdem ad alium locum translatio, liberatio
à solutione tabellarii & periculo amittendi pecunias in
itinere, lucrum cessans & damnum emergens. Sic-
cum verò, in quo sine his titulis reverà ob mutuuum
accipitur auctuarium, est illicitum: quia est palliata
usura; unde Cambium, quod vocant Francofurtense
eò quod, quo remotius absunt nundinæ annuæ à dato

dato Cambio, eo majus detur auctuarium, est illicitum & usurarium: quia pars auctuarii datur ob temporis dilationem, quod uti alienum vendere Campsor non potest. Si verò adsit ex enumeratis aliquis titulus, licitè recipitur majus auctuarium. Idem dicendum est de Cambio cum recambio, quod dicunt placentinum & consistit in eo, quod Campsor tradat Campsario pecuniam v. g. Coloniae, ut eam solvat Venetiis; quia vero Campsarius nec pecunias nec correspondentem Venetiis habet, qui pecunias solvat, offert ipse Campsor suum factorem Venetiis, qui nomine Campsarii pecuniam solvat, eamque deinde Coloniae, ubi Campsor primò pecuniam Campsario numeravit, per recambium remittat, sicque Campsor Cambio & recambio lucrum reportat, quod videtur usurarium & mutuuum palliatum: quia litteræ cambiales tantum pro forma mittuntur venetias, ubi Campsarius non habet pecunias nec correspondentem, imo ubi nequidem indiget pecuniis sed per correspondentem Campsoris recambium inire debet, quo iterum pecuniæ transferantur Coloniae; *Adde:* quod totum negotium agatur purè in gratiam Campsoris & à Campsario solvatur, adversarii etiam fatentur Cambium hoc esse periculosum propter usuram & merito prohibendum & non esse licitum, nisi multis moderationibus & conditionibus adhibitis.

Ex his inferitur: Ut Cambia sint licita, requiruntur sequentes conditiones 1. Ut nihil exigatur pro solâ dilatione. 2. Ut sint sine fraude & simulatione. 3. Ut servetur justum pretium, quod lege vel consuetudine aut prudentum æstimatione consideratis laboribus, industriâ, expensis taxatum est, his de jure naturæ requisitis addidit S. Pius V. in Bullâ desuper editâ sequentia.

Primo ne concedatur alteri pecunia solvenda in loco, ubi nullum habet nec habere potest corresponden-

De Pe
denrem
eam cor
placenti
Secun
aut dam
minato
Terti
si propte
Quar
puta cu
Qui
quam
Fina
bio hab
farii sit v
munem
vero secu
pretium
crefcere

Om
tun
quod alter
cibus gra
mandatur
DICO
cedens
meatur
sant. S
Exple
bâ illis o
num rei
alus ceti

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 23 I
dentem cum præsumptione eam recipiendi in loco, ubi
eam concessit. Quibus verbis prohibetur Cambium
placentinum.

Secundo ne fiat pactum de determinato lucro cessante
aut damno emergente solvendo, si Campsarius deter-
minato tempore non solverit.

Tertio ne Campsor protrahat terminum solutionis,
si propterea Campsarius promittat majus lucrum.

Quarto ne fiant Cambia ad duas vel tres nundinas:
puta cum majori lucro quam ad primas.

Quinto ne termini solutionis statuatur longiores,
quam postulet distantia locorum.

Finaliter advertite: quod pecunia Campsoris in Cam-
bio habeat se sicut quædam merx, & pecunia Camp-
sarii sit veluti pretium, cujus valor quoad usum com-
munem taxatus quidem est, quando est cusa, usus
vero secundarius taxatur ex titulis suprâ adductis; undè
pretium Cambii variatis circumstantiis potest variari,
crescere & decrescere, ut fit in aliis mercibus.

Q U Æ S T I O II.

De Commodato & deposito & cæteris.

COMMODATUM dicitur quasi commodo alterius da-
tum: ut eo videlicet utatur; depositum verò
quod alterius fidei traditur custodiendum, his contra-
ctibus gratuitis vicini sunt alii videlicet precarium &
mandatum.

DICO I. *Quando aliquis tradit rem suam alteri
concedens ei usum rei cum debito recuperandi rem ...
vocatur ... accommodatum in rebus, qua non fructi-
ficant.* S. Th. hic Q. 61. a. 2. O.

Explicatur Conclusio: In hoc differt commodatum
ab aliis contractibus, quod in commodato non domi-
nium rei aut ipsa res quoad proprietatem, sed solus
usus certus & determinatus rei in alium transferatur,

quo finito eadem res restituenda est, unde definitur commodatum: alicujus rei ad aliquem specialem seu certum usum gratuito facta concessio. Differt igitur commodatum à contractu mutui, quod in mutuo transferatur ipsum rei dominium, à locatione & conductione, per particulam gratuito: quia in locatione conceditur usus pro certâ mercede; à contractibus inominatis: do ut des &c. in quibus pro aliâ re vel aliquo faciendo res datur; materia hujus contractus sunt omnes res usu non consumptibiles, qualis ex hoc oritur obligatio restituendi & qualis culpa requiratur, dictum est Disp. XXIX. ex hoc contractu oriuntur duæ actiones. Prima directa, quam commodans ejusque hæredes habent contra commodatarium ejusque hæredes, ut restituant rem commodatam usu finito in specie salvam & integram, aut si perdita vel deteriorata fuerit, præstent æstimationem & interesse, nisi res eo usu ad quem concessa est, sine culpâ commodatarii facta fuisset deterior L. 10. in princ. ff. commod. lib. 13. tit. 6. & in L. fin. eod. tit. hic casus resolvi ut: *Si commodavero tibi equum, quo utereris usque ad certum locum, si nullâ culpâ tuâ interveniente in ipso itinere deterior equus factus sit, non teneris commodati, nam ego in culpâ ero, qui in tam longum iter commodavi, qui eum laborem sustinere non potuit.* Ex quo patet, quod actio non competat commodanti si scienter ad usum concessit, quo res deteriorata est sine culpâ commodatarii. Secunda actio contraria, quæ convenit commodatario adversus commodantem & ejus hæredes, ut reparent damnum vel ob intempestivam rei commodatæ revocationem, aut ex dolo vel culpa lata commodantis ortum; tenetur præterea commodans refundere expensas extraordinarias à commodatario in rem commodatam factas.

Quod si res detur non ad certum tempus aut ad certum

De Pet
tum us
tractus g
da conc
scripto c
requirit
quam ac
quia est
ut qui p
rem pre
Q.
B.
cedent
Partis
tamdiu
facta no
super 9.
da Par
tale, qu
do C
dans pre
venetur
illudere;
potest ren
pressa,
qui precat
ur, quâ a
petere p
cessor su
emptor
petat c
quæstio
D. CC
mentis,
Expl
positu

tum usum dicitur *precarium*; quod definitur: contractus gratuitus, quo precibus petenti res gratis utenda conceditur nullo utendi vel fine vel modo præscripto cap. precario 3. de precariis, lib. 3. tit. 14. requiruntur ad precarium Primo consensus tam dantis quam accipientis; cum sit contractus; secundo traditio: quia est contractus realis, qui re perficitur. Tertio ut qui precario dat, possit quodocunque voluerit, rem precario concessam repetere.

Q. Quot modis cesset precarium?

R. Cessat precarium 1mo Per mortem, non concedentis, sed illius cui est concessum. *Ratio 1ma Partis est*: quia precarium est gratia concessa, quæ tamdiu durat, quamdiu non revocatur, gratia autem facta non revocatur per mortem concedentis cap. si super 9. de officio delegati in 6. lib. 1. tit. 14. *Ratio 2da Partis est*: quia precarium est beneficium personale, quod cum personâ extinguitur juxta R. 7. J. in 6.

2do Cessat precarium per revocationem; licet enim dans precario ad modicum tempus rem precario datam teneatur relinquere accipienti, ne videatur voluisse illudere; attamen quodocunque placuerit, repetere potest rem precario concessam; hæc revocatio vel est expressa, vel tacita, quæ tunc contingit, quando ille, qui precarium concessit, rem taliter concessam alienavit, quâ alienatione factâ successor precario concessum repetere potest juxta cap. 3. de precariis, si verò successor sive universalis: ut hæres, sive particularis: ut emptor, donatarius: rem precario concessam non repetat censetur tacitè eandem rem precario concedere L. quæsitum 8. §. 1. ff. de precario lib. 43. tit. 26.

D. CO 2. *Depositum traditur in utilitatem deponentis*, S. Th. 1. 2. Q. 105. a. 2. ad 5.

Explicatur & probatur Conclusio: In qua sumitur depositum pro re depositâ, ex definitione contractûs de-

positi: contractus realis bonæ fidei, quo res aliena gratis custodienda alteri traditur eâ lege, ut quando-
cunque rem depositam repetierit, depositarius sit obli-
gatus illam in eâdem specie restituere, ex quâ defini-
tione patet, quod depositum non in utilitatem acci-
pientis, qui nullam ex deposito utilitate percipit, si
enim pro custodiâ rei aliquid accipiat, non est strictè
contractus depositi, sed contractus innominatus;
do ut facias, sed in deposito onus custodiendi suscipi-
tur omninò gratis, si res deposita non sit litigiosa, vo-
catur depositum; si verò res litigiosa ab utrâque parte
litigantium alicui tertio custodienda tradatur, eâ lege,
ut qui suscepit pendente lite illam rem custodiat & fi-
nitâ lite victori extradat, vocatur sequestrum. L. 110.
ff. de V. S. lib. 30. tit. 16.

Q. 1. Quo duplex sit depositum?

R. Variè dividitur depositum 1. Aliud est volun-
tarium, quod nullo imminente periculo, sed ex merâ
fiduciâ & voluntate contrahitur L. 1. ff. h. t. lib. 16.
tit. 3. aliud necessarium, quod solet vocari lachryma-
bile vel miserabile factum, dum cogit instans necessitas
sive morale periculum rem depositam perdendi, nisi
deponatur, ut depositum causa incendii, ruinæ, incur-
sus hostium vel naufragii factum, hoc depositum spe-
ciale habet privilegium, si præterito periculo depo-
nens rem depositam repetat & depositarius dolosè ne-
get depositionem, aut restituere recuset deposti-
tum, convictus in pœnam negationis condemnan-
dus est non solum rem depositam, sed duplum resti-
tuere. 2. Aliud est depositum regulare, quod nullum
aliud contractum admixtum habet: ut quando pecunia
in cistâ clausâ vel obsignatâ deponitur, aliud irregulare,
quod aliud contractum admixtum habet, sive conti-
net virtuale mutuum: ut si deponatur pecunia nec ob-
signata nec clausa sed numerata, tunc eo ipso est vir-
tuale

De Permu-
tuale mutuo
positarius
sumptibiles
stanti pericu-
3. Aliud est
ditori justè c-
stratum vel
esse in morâ
rem transfe-
depositum
à ratione
tura facti
consuevit.

Q. 2
siti?

R. Depo-
se contraher-
stodia com-
in propria
possunt aute-
Nautæ, Cau-
res in ipso
tu, eo ipso

Q. 3. Q

R. Oblig-
in custodiati-
custodiz, ut
ob alia illius
pœnentis co-
nutrere cens-
in concessa,
teneatur ad r-
cesserit, T
pro deposte-
perit, vel cu

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 235
tuale mutuum & in mutuum transit depositum, si de-
positarius pecuniam vel aliam similem rem usu con-
sumptibilem loco moveat, & consequenter ab illo in-
stanti periculum rei depositæ est apud depositarium,
3. Aliud est depositum juris, quando res debita cre-
ditori justè oblata & ab illo injustè recusata apud Magi-
stratum vel Ecclesiam deponitur, ne debitor dicatur
esse in morâ, & ut periculum rei depositæ in credito-
rem transferat, ac deobligetur à solvendo interesse, hoc
depositum, quia non datur principaliter ad custodiam,
à ratione stricti depositi excluditur, aliud est deposti-
tum facti vel conventionale, quod inter privatos fieri
consuevit.

Q. 2. Quinam possunt obligari contractu depo-
siti?

R. Deponere & suscipere depositum possunt, qui
se contrahendo possunt obligare; res autem cujus cu-
stodia committi potest, eadem & deponi potest, sive
sit propria sive aliena, sive mobilis sive immobilis,
possunt autem res deponi vel expressè vel tacitè v.g.
Nautæ, Caupones, Stabularii scientes, quod à viatore
res in ipsorum navim Stabulum aut Cauponam infera-
tur, eo ipso custodiam rei in se suscipiunt.

Q. 3. Quænam sint obligationes depositarii?

R. Obligationes depositarii sunt, 1. Debet rem
in custodiam receptam tamdiu retinere, donec causa
custodiæ, ut absentia, incendium, lis mora cessarit, &
ab usu illius rei depositæ secluso expresso vel tacito de-
ponentis consensu abstinere, alioquin furtum com-
mittere censetur: non enim usus, sed sola custodia est
ei concessa. 2. Si res deposita pereat aut deterior fiat,
tenetur ad reparationem, si dolus vel culpa lata inter-
cesserit. Tenetur etiam ad culpam levem, si seipsum
pro depositario obtulerit, vel aliquid pro custodiâ rece-
perit, vel culpam levem in contractum deduxerit: uti

etiana

etiam ad casum fortuitum obligatur, si vel culpa lata vel mora vel pactum de casu fortuito præcesserit Cap. bona 2. h. t. ex quo bona fides abesse præsumitur, si rebus propriis salvis res depositæ perierint, unde debet suam innocentiam probare depositarius, qui proprias res æquè pretiosas aut pretiosiores præferre potest rebus depositis. 3. Debet rem in specie id est eandem numero absque omni mora & exceptione deponenti depositum postulanti restituere Ex his obligationibus oritur in deponente adversus depositarium actio directa depositi.

Q. 4. Ad quid obligetur deponens?

R. Obligatio deponentis est servare indemnem depositarium. 1. Reparando damna, quæ dolo aut culpa deponentis depositario acciderunt, 2. Refundendo expensas in rem depositam factas resarciendo damnum in rebus propriis depositarii, ut salvaret rem deponentis, & potest depositarius tamdiu negare depositum, donec illa damna deponens compenset, ad hoc enim deponens sese deponendo obligavit; ex his in depositario oritur actio adversus deponentem contraria depositi.

Q. 5. Potestne aliquando depositum deponenti negari?

R. In sequentibus casibus potest depositarius deponenti rem depositam repetenti negare. 1. Si ex redditione depositi prudenter timeatur periculum alicujus damni spiritualis vel temporalis, aut deponenti aut proximo obventuri: ut si furiosus repetat gladium depositum Can. ne quis 14. Caus. XXII. Q. 2. 2. Si bona deposita sint fisco addicta, tunc enim non deponenti sed fisco sunt extradenda L. bona fides 31. ff. h. t. 3. Si Dominus & fur deponens simul concurrant in repetendo rem depositam à fure, tunc depositum non furi sed vero Domino est restituendum. 4. Si fur rem furto

DE PERM
furto ablata
sciens rem
restituere L

Quia eti
solius man
genda sunt.

1. Man
suscipit in
exequendu
committi
bus ad ex

& induc
nem, ali
alio res sua
quis permit
tunc enim l

L. 18. ff. l
quo cunct
tiale, qu
Aliud est j
dam, aliud
extra judici
est cum plen
tota destitut

2. Licet
mandatariu
bilis tamen
non etiam
quæ sancit
tunc dolum

rum & pi
tam; quo
villima enit
ratio alicuj
mandato;

furto

DE PERMUTATIO, COMMODATO, CENSIBUS &c. 237
furto ablatam apud Dominum deposuit, Dominus re-
sciens rem depositam esse suam non tenetur depositum
restituere L. cit.

Quia etiam contractus mandati cedit in utilitatem
soli mandatoris, aliqua circa mandatum hic subjun-
genda sunt.

1. Mandatum est contractus quo aliquis gratuito
suscipit in se honestum aliquod officium seu negotium
exequendum, aliud est *expressum*: quo negotium
committitur vel formalibus verbis vel signis sufficienti-
bus ad exprimendum internum consensum mandantis
& inducendum mandatarium ad negotii acceptatio-
nem, aliud *tacitum*, quo quis sciens patitur, ut ab
alio res sua agatur, dum scilicet præsens & tacens ali-
quis permittit, ut alter pro se fidejubeat aut solvat:
tunc enim silentium est loco sermonis & mandati ex
L. 18. ff. lib. 17. tit. 1. mandat. Aliud est *generale*,
quo cuncta sua negotia alteri quis committit, aliud *spe-
ciale*, quod datur ad certum duntaxat negotium.
Aliud est *judiciale* ad rem quampiam in judicio peragen-
dam, aliud *extrajudiciale* ad perficiendum negotium
extrà judicium. Aliud est mandatum *cum libera*: id
est cum plenâ potestate, aliud est mandatum tali clau-
sulâ destitutum.

2. Licet communissima Juristarum sententia teneat
mandatarium teneri ex culpâ etiam levissima, proba-
bilis tamen videtur, mandatarium teneri ex culpa le-
vi non etiam levissima ex R. J. 23. ff. lib. 50. tit. 17.
quâ sancitur: depositum ac precarium præstare dun-
taxat dolum, mandatum verò & commodatum, ven-
ditum & pignori acceptum &c. Præstare dolum & cul-
pam: quo nomine intelligitur in jure culpa levis: le-
vissima enim culpa non imputatur, nisi ubi specialis
ratio alicujus contractus id exigit, qualis ratio non est in
mandato; siquidem leges amicitias, ex qua suscipitur

mandatum, non exactissimam, sed quam diligentiores præstare solent, exigunt industriam & curam in negotio prudenter peragendo.

3. Mandatarius debet accuratè limites mandati observare, nec nisi illa, quæ cum re mandata necessario connexa sunt, præter negotium commissum exequi, deinde licet mandatum sit generale, ab eo tamen excipiuntur casus quidam, qui de jure exigunt speciale mandatum, talia sunt 1. Restitutio in integrum, quæ alterius nomine sine speciali mandato peti non potest, exceptis Curatoribus, Oeconomis, Prælati, atque aliis patrimonii alieni Administratoribus, qui sicut sine speciali mandato possunt juramentum calumniæ præstare, ita & restitutionem in integrum petere. 2. Speciale mandatum requiritur ad tertium nomine alterius in causa famam concernente accusandum 3. Ad matrimonium & sponsalia alterius nomine contrahenda 4. Ad jus pignoris vel hypothecæ remittendum. 5. Ad obtinendum interdictum de exhibendis liberis 6. Ad impetrandas litteras Apostolicas in ordine ad litem 7. Ad alienandas res mandatoris 8. Ad transigendum nomine alterius 9. Ad deferendam & præstandum juramentum in eo, qui non est administrator omnium bonorum 10. Ad pecuniam exhibendam ejus nomine, qui duos omnium rerum suarum administratores constituit, neutri enim competet mandatum super pecuniis, nisi mandator nominatim præceperit, ut alter ab altero petat pecuniam; si alicui datum mandatum cum libera, potest omnia illa, quæ verosimiliter Dominus esset factururus.

QUÆSTIO III.

De censibus, hypothecâ, emphyteusi &c.

Nota 1. Census est jus redditus annuos ex re vel ex industriâ alienâ provenientes percipiendi, con-

DE PERM
contractus
vendit dicit
quo fundat
quando intel
pola Pensio ve
sus censuali
Nota 2.
ritum & con
alterum dor
reservato su
ctum esse
quo quis l
pensionis
piendi fruct
strâ, potest
transferre,
qui immedi
git, quâ re
ab hypothec
tamque ob
re quam p
re person
Dividitur
tur pecunia,
fructuum,
vel est ad cert
vel plurium v
tus vel est n
parte utriusq
DICO 1.
quando pers
3 tit. 39
Ex quo it
tam perpetu
litus mod

contractus censualis est emptio talis juris, qui tale jus vendit dicitur censuarius, qui emit censualista, id, in quo fundatur census, res censita, nomine census aliquando intelligitur jus percipiendi censum, aliquando ipsa Pensio vel Canon annuus, aliquando ipse contractus censualis.

Nota 2. Contractum censualem dividit in reservativum & consignativum, *reservativus est*, quo quis in alterum dominium transfert tam directum quam utile, reservato super re jure pensionis annuæ; hunc contractum esse licitum nullus dubitat; *consignativus est*, quo quis super re aut personam suam consignat alteri jus pensionis: cum enim Dominus rei habeat jus percipiendi fructum tum ex re sua tum ex operis suis & industriam, potest tale jus vel in toto vel in parte in alium transferre, hic contractus subdividitur 1. In realem, qui immediatè rem aliquam alteri ad pensionem obligat, quâ re pereunte ipse census perit, in quo differt ab hypotheca. Personalem, qui fundatur in persona illamque obligat ad pensionem, & mixtum, qui tam in re quam personam immediatè fundatur, sic ut pereunte re persona adhuc maneat obligata ad pensionem. 2. Dividitur in pecuniarium, ex quo pro pensione datur pecunia, & fructuarium, ex quo debetur pars fructuum. 3. In perpetuum & temporalem, qui vel est ad certum vel ad incertum tempus v.g. ad unius vel plurium vitam, & tunc vocatur vitalitius. Perpetuus vel est redimibilis idque vel ex parte unius vel ex parte utriusque, vel est redimibilis.

DICO I. *Oportet... ut omnis census, ad quid est quando persolvi debeat, præsciatur cap. pervenit 5. lib. 3 tit. 39. de cens. &c.*

Ex quo inferitur: quod census realis consignativus tam perpetuus quam redimibilis ex parte venditoris sit licitus modo servetur pretium, quod lex vel loci consuetudo

suetudo approbat. Uti etiam ostenditur ex variis Pontificum constitutionibus (speciatim S. Pii V. constitut. 70. quæ incipit: cum onus, & habetur Tom. 2. Bullar. in quo dictus Pontifex absolutè hos census etiam redimibiles declarat esse licitos, unde à fortiori sequitur irredimibiles esse licitos: cum enim in illis pretium nunquam recuperetur, minus accedunt ad usuram. Apponit quippe censibus illis certas condiciones, quas in eorum constitutione & solutione servari vult: ergò supponit eos absolutè esse licitos. *Ratio autem est*: quia contractus censualis est vera emptio & venditio, quâ censualista justo pretio à lege vel consuetudine approbato emit verum jus ad pensiones annuas ex re censita percipiendas, quod jus potest gratis donari vel testamento legari; ergo etiam emi & vendi: cum sit justo pretio æstimabile; sic juxtà omnes justè emi possunt census veteres & fructuarii; differt autem hic contractus à mutuo, quod censualista non possit summam à se datam repetere, quod pereunte re in quâ census fundatur, pereat etiam census.

Obj. 1. Jus, quod non præexistit, non potest vendi; sed jus ad annuam pensionem non præexistit venditioni, ergo non potest vendi; ergo contractus censualis non est vera emptio, sed mutuum palliatum.

R. Negando mi. Quia jus illud præexistit in censuario, non quidem in ratione census sed ut inclusum in jure, quod habet in rem & omnia rei emolumenta.

Obj. 2. Est usura dare centum pro præsentem pro centum & decem pro sequenti anno solvendis; ergo etiam est usura dare centum in præsentem pro centum & decem imò ultra intra triginta annos solvendis, ut fit in contractu censuali, in quo dantur quinque pro centum

De PERM
tum & con
pitale.

re. Neg

præfens pro

rum jus, q

non ad sum

si certo re

longa interv

incertitudi

jus ad pen

æstimatio

longè min

acceptarum

fructiferi,

etiam percipi

Obj. 3.

ipsas pensio

centum & d

rum pro jut

decem anno

re. Nega

valde enim d

pecuniam;

Ex eadem

census perfor

tantum de ce

omnes condi

census perfe

emptionis;

contractu

unc contra

potest mutu

quia ex eade

res suas, q

deinde ad est

2. 2. T

tum & consequenter intra viginti annos redditur Capitale.

R. Negando seq. Quia in censu non datur pecunia præsens pro futura, ut fit in mutuo, sed emitur verum jus, quod computatur inter bona immobilia, non ad summam simul & semel sine periculo & molestiis certo recipiendam, sed ad pensiones successivas per longa intervalla, adeoque moraliter non sine periculo, incertitudine & molestiis recipiendas, unde licet illud jus ad pensionem sit quasi infinitum, prudenti tamen æstimatione non æstimatur nisi pretio finito, adeoque longè minoris, quam valeat cumulus pensionum simul acceptarum, sicut finitè æstimatur dominium fundi fructiferi, licet contineat jus ad annuos redditus & fructus percipiendos quasi in perpetuum & infinitum.

Obj. 3. Idem est emere jus ad pensiones, & emere ipsas pensiones, ergo sicut est usura dare centum pro centum & decem, ità etiam est usura palliata dare centum pro jure ad centum quinquaginta imperiales intra decem annos successivè recipiendos.

R. Negando ant. Quia Jus ad rem non est ipsa res: valdè enim differunt habere pecuniam & habere jus ad pecuniam: ut patet, quando jus est litigiosum.

Ex eadem ratione etiam ostenditur, quod licitus sit census personalis, licet constitutio S. Pii V. loquatur tantum de censu reali: quia contractus, qui habet omnes conditiones justæ emptionis est licitus, sed census personalis habet omnes conditiones justæ emptionis; ergo. *Probatur mi.* Imprimis est liber contrahentium consensus, ut supponitur; licet enim hunc contractum censualem ineat pauper, qui non potest mutuum gratis habere, id tamen non obstat: quia ex eadem necessitate sæpè cogitur pauper vendere res suas, quæ tamen venditiones sunt justæ & licitæ; deinde adest justum pretium & secundum æstimationem

nem Reipublicæ commensuratum suæ mercis, quæ merx est jus accipiendi pensionem annuam vel censum fundatum super operas & industriam suæ personæ: uti enim persona suas operas pro certo pretio potest alteri elocare, ita etiam jus ad partem lucri personalis potest alteri vendere; ergo adsunt omnia requisita ad justam emptionem, nec S. Pius V. census personales declaravit usurarios, sed ob periculum usuræ illos prohibuit, quæ tamen prohibitio in Germania non videtur esse recepta; adducta Ratio etiam probat contractum censualem personalem redimibilem vel ab una vel utraque parte de se esse licitum; sicut enim in emptione alterius rei potest adjici pactum de retrovendendo, dummodo augeatur & minuatur pretium cum proportionem oneris, quod emptori vel venditori imponitur ita etiam in emptione census redimibilis ex parte venditoris & irredimibilis ex parte emptoris pretium ex consuetudine taxatum est centum pro quinque imperialibus, si addatur pactum retrovenditionis in gratiam emptoris, ut ipse emptor Capitale pro libitu repetere possit, pensio annua diminui debet & v.g. dari annuè tria vel quatuor pro centum. *Dixi*: hos contractus de se esse licitos; quia ut in particulari liciti sint, requiruntur hæc conditiones. 1. Ut census realis sive redditus annuus constituatur in re frugifera, ex qua pensio tempore suo debita sive im- sive mediata solvi possit, undè debet esse ita frugifera, ut ordinariè sufficientes fructus ferat ad censum solvendum deductis expensis & laboribus in fructibus colligendis, quare census constitui potest non solum super re immobili sed etiam mobili, quæ ipso usu non consumitur, imò super ipsum censum alius novus census adhuc fundari potest & constitui, dummodo census ille, super quo alius fundatur, sit perpetuus & irredimibilis. 2. Ut justo pretio census ematur, est autem justum pretium, quod

De Pen
quod vel le
dicio prud
Romano in
bili iustum
Anno 154
nuo vel cen
imperialis
pretium ce
utrimque
quia pret
lex & cor
setur, qu
minatum e
censuarii pe
ra in toto ve
parte: qui
Domino,
bet ad pens
us perit re
quod si tam
ero Anno m
Censuario v
modo reliqui
tam pensione
no comper
obligatur Cen
sus, vel illum
censui subject
venetur nec
difficiliter &
emptor habe
sit obligat
nem fieri de
Q. 1. A
v. g. an ill

quod vel lege vel consuetudine aut his deficientibus iudicio prudentum taxatum fuit, & quidem in Imperio Romano in censu perpetuo ex parte venditoris redimibili iustum pretium à Carolo V. in comitiis Augustianis Anno 1545. taxatum fuit 20. florenis pro uno annuo vel centum pro quinque &c. quanquam, ubi lex imperialis non est promulgata vel usu recepta, iustum pretium censi possit, si etiam in contractu censuali utrimque redimibili centum pro quinque solvantur: quia pretia rerum non consistunt in indivisibili & ubi lex & consuetudo non taxavit pretium, id iustum censetur, quod communi prudentum æstimatione determinatum est. 3. Si res censui subjecta absque culpa censuarii pereat vel in perpetuum sit reddita infructifera in toto vel in parte, perit census vel in toto vel in parte: quia quælibet res, per se loquendo, perit suo Domino, sed censualista est Dominus juris, quod habet ad pensionem ex re censuali percipiendam, quod jus perit re pereunte, in qua census est constitutus; quod si tamen res censualis ad tempus solum uno vel altero Anno nullos fructus ferat, adhuc pensio annua Censuario vel Domino fundi censualis solvi debet, modo reliquis annis tantum ferat, quantum ad solvendam pensionem sufficit, ita ut damnum sterilitatis alio anno compensetur; si autem culpa Censuarii res pereat, obligatur Censuarius censualistæ reddere pretium Censui, vel illum super alia re constituere. 4. Ut res censui subjecta incio censualista vel emptore census non alienetur nec transferatur in alium, à quo pensio annua difficulter & minus securè obtineri posset; quia cum emptor habeat jus ad rem censui subjectam, eaque illi sit obligata, non debet illud jus per alienationem talem fieri deterius cum damno emptoris census.

Q. 1. An census augeri possit ex pensionibus debitis v.g. an ille qui percipit censum annuum quinque pro

centum, si pensionibus etiam debeantur centum, possit exigere decem?

R. Censum augeri posse ex pensionibus debitis & numeratis, si easdem censualista numeratas numeret Censuario; ex constitutione vero S. Pii V. ob pensiones debitas nondum solutas census aut pensio annua augeri nequit, ne Censuarius censuum censibus vel pensionum pensione opprimatur, ex jure tamen naturæ id non videtur illicitum, si pensiones debitæ etiam nondum solutæ loco pretii novi census tradantur Censuario.

Q. 2. In qua moneta solvendi sint census ab antiquo solvi soliti?

R. I. Mutato valore intrinseco monetæ videlicet in materia vel pondere vel in moneta antiqua vel secundum æstimationem monetæ antiquæ solvendi sunt census, nisi jam per lapsum temporis præscriptione aliud introductum sit, ita sumitur ex cap. olim 20. de cens.

2. Mutato valore extrinseco videlicet ut pluris vel minoris valeat v.g. Ducatus vel Thalerus, si aliud conventum non fuerit expressè aut præscriptione inductum, solutio census est facienda secundum valorem extrinsecum sive æstimationem respondentem temporis empiri census, de hoc plura Disput. sequente.

Pro resolutione secundæ partis Quæstionis.

Nota Hypotheca differt à pignore (quod nomen sumitur vel pro ipsa re oppignorata vel pro jure reali quod habet creditor in re oppignorata vel pro ipsa oppignoratione, quæ est conventio, qua res aliqua obligatur creditori in securitatem debiti) quod hypotheca plerumque fit rei immobilis & solo consensu perficiatur: videlicet voluntate debitoris rem suam immobilem creditori obligantis in securitatem debiti, pignus verò à pugno dictum, quod mani-

bus

DE PERM
bus tradat
solet & re
ri facta,
solvatur,
cum ex hyp
tatem debi
pignoratiti
renter de
pignus in
theca exp
generalis
creditori
fundo &c
racito com
in rebus in
ut ibi perpe
dem in ind
ratis semp
stificum lo
vel absque t
ritus obliga
da, & ux
onica §. 1.
utione. It
voluntate pa
tate Judicis
DICO 2
vadam non
cum qu
Q. 61. A.
Conclus
majori eluc
Q. 1. C
tata?
Quia

bus tradatur potissimum sit rei mobilis, quæ tradi solet & rei traditione perficiatur à debitore creditori facta, ut tam diu rem retineat, donec debitum solvatur, licet alias quoad effectum non differant, cum ex hypotheca nata actio hypothecaria in securitatem debiti extinguatur, & ex pignore orta actio pignoratitia dissolvatur soluto debito, unde indifferenter de utroque agitur & dividitur hypotheca & pignus in expressum & tacitum: pignus vel hypotheca expressa fit ex partium conventionione, vel est generalis, qua omnia bona debitoris obligantur creditori, vel specialis in re certa puta: domo, fundo &c. constituta, tacitum est, quod vel solo tacito consensu constituitur, quale habet dominus in rebus in prædium urbanum à conductore illatis, ut ibi perpetuò remaneant, & in mercibus non quidem in individuo sed in genere, cum speciebus alienatis semper aliæ succedant (res illatæ in prædium rusticum solâ expressâ conventionione oppignorantur) vel absque hominum facto à lege inducitur, ita maritus obligata habet sibi bona uxoris pro dote danda, & uxor bona mariti pro eadem restituenda l. unicâ §. 1. Cod. lib. 5. tit. 13. de rei uxoriæ actione. Item pignus aliud est voluntarium, quod voluntate partium, aliud necessarium, quod auctoritate Judicis constituitur: ut pignus prætorium.

DICO 2. *Aliquis tradit rem suam, ut recuperandam non ratione usus, sed... ratione obligationis, sicut cum quis rem suam pignori obligat.* S. Th. hic Q. 61. A. 3. Q.

Conclusio patet ex dictis in notabili pro cuius majori elucidatione.

Q. 1. Cujus expensis servanda est res oppignorata?

3. Quia debitor manet rei oppignoratæ (idem est

de hypotheca) dominus, & ad eum spectant emolumenta ex re oppignorata provenientia, hinc etiam ejus impensis debet servari incolumis: cum æquum sit eum, qui sentit commodum, etiam sentire onus.

Q. 2. Ex qua culpa oriatur obligatio restituendi in pignore?

R. Ex culpa lata & levi; probatur ex §. 4. instit. quibus modis re contrahi. obligat. ubi dicitur: *sed quia pignus utriusque gratia datur, & debitoris, quo magis pecunia credatur, & creditoris, quo magis ei in tuto sit creditum, placuit sufficere, si ad eam rem custodiendam exactam diligentiam adhibeat, quam si præstiterit, & aliquo fortuito casu rem amiserit securum esse nec impediti creditum petere*; ex quo à contrario sequitur: quod non exhibita exacta diligentia restituere obligetur.

Q. 3. Quanam in pignus dari possint?

R. Quæ vendi non possunt, nequeunt oppignorari: cum oppignoratio sit via ad alienationem, hinc oppignorari nequeunt vasa sacra, suppellex Ecclesiæ, nisi in gravi necessitate. cap. nullus 1. de pigno. homo liber oppignorari nequit Cap. lator 2. cod. tit. lib. 3. tit. 21. nec res plane aliena l. 2. Cod. si aliena res pignori sit data, quamvis enim aliena res vendi possit, cum in venditione rei alienæ obligetur persona venditoris ad præstandam evictionem, pignori tamen dari non potest: quia per pignus constituitur jus in re, quo res in pignus data obligetur.

Q. 4. An Prælati bona Ecclesiæ oppignorare possit?

R. Oppignorare non potest res Ecclesiæ alienari prohibitas per hypothecam specialem, bene tamen per generalem, nec potest pro necessitate propria res Ecclesiæ oppignorare cap. ex præsentium 3. de pignor.

De Permu
pignor. est
re contra
aut rem ma
credibus rep
V. necessita
Q. 5. A
pignoris pe
R. Fru
creditor it
cientes ad
actio, &
debitum,
1. & 2. de
de pignor.
unde etiam
si debitum
solutam ne
atur, id
quoque ju
pign. civili
null. &c. lib
data comm
tas debiti, &
debitor plus
ventio fieret
tra certum re
tum datum
æquum effe
non con
tino direc
cap. 1. de
est, quia
etiam æqu
cipiat fruct
pignus hab

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 247
pignor. estque in optione Ecclesiæ vel directè agere
contrà creditorem aliumve pignus detinentem,
aut rem malè à rectore distractam ab ejusdem hæ-
redibus repetere Gloss. in cit. cap. ex præsentium
V. necessitate.

Q. 5. An & quomodo creditor possit fructus
pignoris percipere?

Fructus ex re oppignorata perceptos debet
creditor in sortem computare, ità, ut si sint suffi-
cientes ad extinguendum totum debitum, solvatur
actio, & pignus reddendum sit, si vero excedant
debitum, excessus cum pignore est reddendus cap.
1. & 2. de usur. lib. 5. tit. 19. cap. cum contrà 6.
de pignor. l. 1. Cod. de pignorat. act. lib. 4. tit. 24.
unde etiam illicitum est pactum legis commissoriæ:
ut si debitum v. g. ex mutuo intrà certum tempus
solutum non fuerit, pignus pro eo datum commit-
tatur, id est: creditori cedat, prohibetur enim
utroque jure: canonico cap. significante 7. de
pign. civili l. 3. C. de pactis pignor. & de leg. com-
miss. &c. lib. 8. tit. 35. Ratio est: quia res pignori
data communiter majoris est pretii, quam quanti-
tas debiti, & ità si pactum illud valeret, cogeretur
debitor plus solvere quam deberet, ideoque si con-
ventio fieret, ut in casum non solutionis securæ in-
trà certum tempus, pignus sit emptum aut in solu-
tum datum creditori pro justo pretio, pactum
æquum esset & justum; in his casibus fructus pigno-
ris non computantur in sortem. 1. Si Vasallus do-
mino directo fundum feudalem in pignus dedit.
cap. 1. de feudis lib. 3. tit. 20. ratio optima videtur
esse, quia cum interea Vasallus sit liber à servitiis,
etiam æquum est, ut dominus loco servitiorum per-
cipiat fructus. 2. Si maritus pro dote fundum in
pignus habeat cap. salubriter 16. de usur. 3. Si cle-

Q

ricus

ricus creditus beneficii à laico injustè possessos sibi oppignoratos habeat, cap. 1. de usur. lib. 5. tit. 19.

Q. 6. An creditor rem sibi oppignoratam alteri oppignorare possit?

R. Affirmativè : juxtà Glossam in cap. cum contra 6. de pign. V. extenuassent : ità tamen ut primus creditor non possit in plus sive in majorem quantitatem debiti pignus obligare 2do creditori, quam ei fuerit obligatum à domino seu primo debitore l. 2. C. si pignus pignori datum lib. 8. tit. 20. dissoluto jure pignoris, quod primus creditor in illud habebat, per integram debiti solutionem à primo debitore factam, extinguitur etiam jus pignoris in secundo debitore, nec potest pignus ultrà tres vices dari, ità ut primus creditor possit rem oppignoratam dare secundo, hic tertio & non ultrà, ut vitetur processus in infinitum.

DICO. 3. Potuit emphyteuta (Ecclesia primitus requisita . . .) meliorationes & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoque secus presumendo vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) justè potuisset expelli cap. 4. de locat. & conduct. lib. 3. tit. 18. quod exprimit jus & obligationem ex contractu emphyteuseos ortà.

Est autem emphyteusis contractus consensualis bonæ fidei, quo prædium alteri utendum conceditur pro certo canone in recognitionem directi domini annuatim solvendo & dicitur : consensualis : quia licet multi probabiliter velint ad substantiam contractus emphyteutici requiri scripturam, attamen probabilius videtur, scripturam solius probationis causa adhiberi, ut sciantur pacta & conditiones appositæ. Differt à locatione, 1. Quia in emphyteusi datur sola res immobilis

De PARM
mobilis ad
nii vel lex
perpetuum
reale & do
sio, non
nem domi
clesia cur
Ecclesie
perpetuar
lemnitati
si fundi
mortem
propter d
nium utile
modo, at
jam ab ali
ad utile &
inennium
minio dire
tibus cur
ex cap. 2. e
bus Ecclesi
ratio, sed
Ex con
teuta præ
ne emphyt
conventore
phyteusi
phyteusi ex
non possit
facere deb
4. tit. 66.
re, qui re
solam fruc
solonius &

mobilis ad usum. 2. Non ad modicum tempus trien-
 nii vel sexennii, sed saltem ad decennium vel in
 perpetuum aut ad tempus vitæ. 3. Transfertur jus
 reale & dominium utile. 4. Datur annuatim pen-
 sio, non velut merces pro usu sed in recognitio-
 nem dominii directi. Hunc contractum Prælati Ec-
 clesiæ cum limitatione inire possunt, ita ut bona
 Ecclesiæ non possint primo dare in Emphyteusin
 perpetuam aut in aliquas generationes sine juris so-
 lemnitatibus ad alienationem requisitis; attamen
 si fundi vel prædia in emphyteusin dari solita per
 mortem emphyteutæ sine hæredibus decedentis vel
 propter delictum ipsius vel alio modo quoad domi-
 nium utile ad Ecclesiam revertantur, possunt simili
 modo, antequam Ecclesiæ sint incorporata (id est
 jam ab aliquo tempore in registrum bonorum quo-
 ad utile & directum dominium ad Ecclesiam per-
 tinentium relata) aut dominium utile sit cum do-
 minio directo consolidatum, absque juris soleanni-
 tibus cum Ecclesiæ utilitate in emphyteusin dari
 ex cap. 2. de feudis & extravag. ambitiosæ, de re-
 bus Ecclesiæ non alien. hæc enim non est nova alic-
 natio, sed potius ordinationis antiquæ executio.

Ex contractu emphyteutico obligatur emphy-
 teuta præter observationem pactorum in concessio-
 ne emphyteusis, quæ communiter fit in scriptis,
 conventorum 1. colere & conservare rem in em-
 phyteusin datam propriis expensis, ita ut siorta em-
 phyteusi expensas causa meliorandi factas repetere
 non possit, eo quod ex natura hujus contractus eas
 facere debuerat l. 2. Cod. de jure Emphyteutico lib.
 4. tit. 66. in quo differt emphyteuta à conducto-
 re, qui repetit si quid in meliorationem rei & non
 solum fructuum recipiendorum causa impendit, l.
 colonus 61. ff. lib. 19. tit. 2. loc. cond. 2. dare

singulis annis canonem l. 2. Cod. de jure emphyteutico §. 3. instit. de loc. & cond. lib. 3. tit. 25. quod si in emphyteusi Ecclesiastica per duos & in emphyteusi laica per tres annos continuos canonem solvere neglexerit, amittit emphyteusin & dominium utile domino voluntatem suam declarante, antequam moram purget in emphyteusi Ecclesiastica, cum dominio directo consolidatur 3. sicut ab initio emphyteusis erga pretium conventum datur, ita quotiescunque contingit aliqua mutatio ex parte emphyteutæ, ita ut emphyteusis ab uno in alterum per venditionem &c. transferatur, tenetur novus emphyteuta domino directo præstare laudemium pro investitura, quam dominus directus novo colono impertitur, laudemium de jure communi est quinquagesima pars pretii, quo bonum emphyteuticum æstimatur. Secundum statuta particularia & consuetudinem varium est.

Si res emphyteutica totaliter sit destructa absque ulla spe reparationis, non tenetur emphyteuta solvere canonem: quia re perempta perit jus super ea re constitutum, si vero res emphyteutica ex parte pereat, aut propter superveniens infortunium sterilitatis uno vel altero anno modicos aut nullos fructus proferat, tenetur nihilominus emphyteuta integrum canonem solvere, si is respectivè ad fructus annuos sit modicus: quia tunc non pro utilitate fructuum, sed solum in recognitionem domini directi canon solvitur Gl. in capitulum fin. de locato & conducto v. expelli, secus est si sit canon magnus & proportionatus ad fructus.

Si emphyteusis sit concessa simpliciter nullâ factâ mentione temporis vel personarum, ceusetur esse perpetua & transit ad omnes hæredes sive ex testamento sive ab intestato succedentes sive conjunctos sive

DE PERM
sive extran
personas,
solos, qui
cessa: qu
piunt R. J.
familiâ ces
phyteusi C
sterium bo
presentat
vix illius
phyteusis
potest,
men vend
servatis:
ri, an ille
nium utile
spectati pe
deliberan
vendi tali
nem, privi
His condit
tradens em
emphyteut
rioraverit v
tas perden
Emphyte
est contract
ens quoad
no conced
sonalis, q
ob emphy
Q. 1.
8. Feu
cessor ille
ab alio acc

sive extraneos ; si emphyteusis sit concessa ad certas personas , generationes vel familias transit ad illos solos , quibus vi contractus emphyteutici est concessa : quia contractus ex conventionem legem accipiunt R. J. 85. in 6. & extinctâ hac generatione vel familiâ cessat emphyteusis ; si ex illis , qui in emphyteusi succedunt , aliquis sit religiosus , monasterium bonorum in communi capax , quamdiu representat personam istius religiosi : hoc est ; ad dies vitæ illius utilitatem emphyteusis recipit. Aliàs emphyteusis aliis quidem modis in alium transferri potest , licet illud ab aliquibus negetur , attamen vendi non potest nisi duabus his conditionibus servatis ; imprimis debet dominus directus requiri , an ille pro eodem pretio , quo alter , velit dominium utile emere , quâ requisitione factâ debet expectari per duos menses , qui domino directo ad deliberandum conceduntur. Deinde non debet vendi tali personæ , per cujus potentiam , exemptionem , privilegia conditio domini directi fiat deterior. His conditionibus non servatis vendens validè & tradens emphyteusin amittit , sicut etiam privabitur emphyteusi si rem emphyteuticam notabiliter deterioraverit v. g. arbores frugiferas succidendo , sylvas perdendo , reparationes debitas negligendo.

Emphyteusi vicinus est contractus feudalis , qui est contractus , quo res aliqua immobilis vel æquivalens quoad dominium utile liberaliter , & perpetuo conceditur sub onere fidelitatis & obsequii personalis , quæ definitio sufficienter distinguit feudum ab emphyteusi.

Q. 1. Quotuplex sit feudum ?

R. Feudum dividitur in novum , quod possessor ille primitus acquisivit , & antiquum , quod ab alio acquisitum per successionem ad eum pervenit. ad d.

nit. 2do. in Ecclesiasticum, quod à Prælatiſ in bonis ad Eccleſiam ſpectantibus conſtituitur, ſive accipientes ſint clerici ſive ſæculares, & ſæculare quod princeps vel dominus ſæcularis in ſuis bonis conſtituit, ſive detur ſæculari ſive clerico arg. cap. ex tranſmiſſa de foro competenti lib. 62. tit. 2. 3tio. in feudum proprium, quod omnes feudi notionem habet, & improprium quod aliqua ſui parte à communi feudorum ratione deficit, cujus ſpecies ſunt: feudum fœmineum aut promiſcuum, in quo & filia ſuccedunt, feudum liberum ſeu francum, quod nulla ſervitia perſonalia exigit; feudum emptitium, quod pretio emitur &c.

Q. 2. Quis efficit feudum?

R. Cauſa efficiens feudi eſt dans feudum, qui dominus, & accipiens qui Vaſallus dicitur, clerici & religioſi ſunt capaces feudi, ſi non exigat obſequium perſonale, ſed tale, quod per ſubſtitutum exhiberi poteſt, monaſterium loco religioſi in feudum ſuccedens illo ſolo ad vitam illius religioſi fruatur, quo mortuo feudum ad agnatos vel dominum directum revertitur.

Q. 3. Quænam & qualiter concedantur in feudum?

R. In feudum conceduntur res immobiles, ex quibus perpetuò fructus colligi poſſunt abſque ſubſtantia conſumptione, ita ut ea ſalva domino directo remaneat, quo nomine non tantum veniunt res corporales ſoli ſive terræ cohærentes, ſed etiam incorporales videlicet jura venandi, decimandi, imperii meri & mixti, cenſus &c. In quorum inſtitutione hæc ſervatur ſolemnitas, ut vaſallus juramentum fidelitatis ac homagium præſtet, quo ſe obligat ad tuendum dominum in vita, honore, fama & bonis, quod juramentum præſtanti dominus dire-

ctus

De PERM
ctas conce
quoties ve
Q. 4.
R. Feud
hæredibus
dum conce
ritur, qu
cleſiam,
Prælatuſ
corporat
nitatibu
in ſimili
feudum
pro libito
quod de j
irrequiſit
quocunq
fertur v. g
tat, quo
lerat, ſci
tat, intr
obſequia
num felon
cæ admitt
Huc pe
conductio
nis, pro
Q. 1.
materia,
R. 1.
alteri cor
certo præ
catio, &
res: que
dicitur 2.

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 253
ctus concedit investituram, quæ toties renovanda est,
quoties vel dōini directi vel Vasalli persona mutatur.

Q. 4. Qualiter cesset Feudum?

R. Feudum cessat 1. si Vasallus moriatur absque
hæredibus feudalibus hoc est talibus pro quibus feu-
dum concessum est, quo casu feudum domino ape-
ritur, quod si dominium directum pertineat ad Ec-
clesiam, potest subsistente eadem utilitatis causa
Prælatus, antequam bonum feudale sit Ecclesiæ in-
corporatum, illud denuo in feudum sine solem-
nitatibus ad alienationem requisitis concedere, sicut
in simili dictum est de emphyteusi, 2. Si vasallus
feudum refutet id est: juri feudi renuntiet: cum
pro libitu quis suo juri cedere possit 3. Si faciat,
quod de jure faciendum non est feudum alienando
irrequisito & invito domino, sive venditione sive
quocunque actu, quo dominium aut jus reale trans-
fertur v. g. donando, legando 4. Si Vasallus omit-
tat, quod faciendum est v. g. dominum in acie de-
serat, sciens domino imminere jacturam non aver-
tat, intrâ annum & diem non petat investituram,
obsequia debita non præstet. 5. Si delinquat in domi-
num feloniam seu ingratitude indirectè vel direc-
tè admittendo;

Huc pertinent quoque contractus locationis &
conductionis; societatis, assurationis, transactio-
nis, pro quorum notitia

Q. 1. Quid sit locatio, & conductio, quæ ejus
materia, & quæ obligatio?

R. 1. Locatio & conductio est contractus, quo
alteri conceditur res utenda vel fruenda constituto
certo pretio; vocaturque ex parte concedentis lo-
catio, & ex parte accipientis conductio, dicitur 1.
res: quo intelligitur res sive mobilis sive immobilis
dicitur 2. utenda vel fruenda: quia aliquando rei
conductæ

conductæ usus solum conceditur v. g. in equo ad iter conducto, aliquando etiam fructus v. g. in elocatis agris, quæ elocatio tamen extendi non debet ultra decennium alias fiet contractus Emphyteuticus; *Dicitur 3.* Constituto certo pretio & quidem in numeratâ pecuniâ: si enim solveretur alia res loco pretii locationis, non esset locatio sed contractus innominatus: do ut des, unde nec conductor cogi potest, ut solvat in aliis rebus quam in pecunia, excepta causa necessitatis.

2. Omnes res, quæ vendi possunt, possunt etiam elocari præter servitutes Rusticas L. locare ff. locati J. G.

3. Expensas solvere pro re locata conservanda vel reparanda spectat ad locatorem, nisi obstet specialis conventio aut consuetudo loci ut patet ex L. Colonus 61. lib. 19. tit. 20. ff. locati, per hoc tamen intelligendæ non sunt expensæ factæ in arando seminando &c.

4. Cessat locatio finito tempore præfixo, undè nec locator nec ejus hæres universalis possunt pro libitu expellere conductorem, sed expectare debent, donec tempus in contractu expressum effluxerit, quod etiâ verum est in locatione rei Ecclesiasticæ à prælato vel capitulo facta. Aliud de rigore Juris est in simplici beneficiato; ratio prioris est: quia prælatus est legitimus administrator rerum Ecclesiasticarum, undè si has modo à jure permissio elocarit, locatio tenebit, nec eam successor infringere, nec novum laudemium (quod solum ad Emphyteutes pertinet) exigere potest, ratio posterioris, quod locatio à simplici Canonico vel alio beneficiato facta non transeat ad successorem in beneficio sed cum ejusdem morte expiret, etsi nondum tempus effluxerit, est: quia talis Canonicus comparatur usufructuario vel usuuario cap. fin. de peculio Clericorum lib. 3. tit. 25. etiam cessat elocatio licet tempus nondum sit finitum his quatuor Casibus: 1mo Si condu-

ctor

DE PERM
ctor per bie
tori res eloc
cui aliter pro
locatio e L.
210 Si res e
la, in quo
tium locati
v. verum de
conductor
locatoris v
suffodiend
5. De
rum ex terr
litione supe
prout prude
terit, nisi
herilitatis c
ductoris ob
incipitur c
la quasi e
c simul dar
aut sine cui
hic probare
Q. 2. Q
contractus l
R. 1. C
vel plurim
estimabile
pro rata.
requit esse
tus manif
Conferent
lucrum e
sive sit pe
negotand

ctor per biennium non solvit Canonem 2do Si elocatori res elocata sit necessaria ex necessitate superveniente, cui aliter provideri difficulter potest v. g. domus pro habitatio e L. æde quam 3. Cod. de locato lib. 4. tit. 65. 3tio Si res elocata egeat refectione: ut domus ruinosas, in quo tamen & secundo casu cessat currere pretium locationis L. æde, cit. cap. propter sterilitatem 3. v. verum de locato & conducto lib. 3. tit. 18. 4to Si conductor abutatur domo v. g. conducta in damnum locatoris vel communitatis v. g. alendo porcos domum suffodientes, recipiendo scorta, aleatores.

5. Deobligatur conductor solvere pretium conventum ex temporum injuriâ, grandine, militum depopulatione superveniente, & quidem in toto vel in parte, prout prudens hominum istius regionis opinio judicaverit, nisi anni præcedentis vel subsequents fertilitas sterilitatis damnum compenset, si tamen ex culpâ conductoris obtingat agrorum sterilitas, solvere cogitur. Excipitur colonus partiarius, cui non fit remissio: quia ille quasi ex contractu societatis fruitur emolumentis & simul damnum patitur; in dubio an res perierit casu aut sine culpâ, an cum culpâ conductoris, tenetur hic probare suam innocentiam.

Q. 2. Quid sit & qualem obligationem inducat contractus societatis?

R. 1. Contractus societatis est conventio duorum vel plurium conferentium pecuniam vel aliud pretio æstimabile in ordine ad commune lucrum & damnum pro rata. *Dicitur 1.* Conventio duorum &c. quia nequit esse nisi saltem inter duos & solo consensu exteriorius manifestato absque scripturâ perficitur. *Dicitur 2.* Conferentium: quia per hunc contractum intenditur lucrum ex aliquo. *Dicitur 3.* Pretio æstimabile, sive sit pecunia sive opera & industria, sive navis ad negotiandum necessaria, sive animalia sive quodlibet aliud

aliud lucri ferax. *Dicitur* 4. Et damnum: æquum enim est, ut quando lucrum est commune, & damnum sit commune ex R. J. 55. in 6. *dicitur denique*; pro ratâ: id est: cum proportione ad id, quod contulerunt in commune.

2. Tribus modis hæc societas inicitur. 1mo Ut omnes æqualiter conferant pecuniam industriam & laborem. 2do Ut unus solus pecuniam, alter industriam, tertius laborem conferat. 3tio Ut unus solus pecuniam & alter solus industriam conferat & laborem & quolibet ex his modis inicitus hic contractus est licitus; quia tribuitur in hoc contractu cuique suum salvâ charitate fraternâ; ergo nihil illicitum & injustum continet, modo hæc præter alias adsit conditio: nempe ut servetur æqualitas videlicet si talis ineatur societas; ut ex capitali pecuniæ & opera fiat unum capitale utrique commune, quod postea simul illud cum lucro sit inter socios dividendum, vel per partes æquales, dum habita æstimationis operarum cum pecuniis collatione judicantur æqualiter contribuisse, vel per partes proportionales, dum inæqualiter contulerunt; si vero unus sociorum pecuniam conferens sibi reservasset capitale integrum, nolens id esse commune cum eo, qui præstat operam, tunc ut servetur justitia in divisione lucri multo major pars est assignanda illi, qui operam contribuit, factâ tamen etiam computatione periculi, quod subire debuit circa capitale is, qui pecuniam contulit, & tunc si nihil sit alteri in divisione capitalis sperandum, etiam ad eum periculum sortis non spectat, qui solum operam contulit.

Q. 3. An sit licitus contractus assecurationis?

R. 1. Contractus assecurationis est, quo quis pro certo pretio suscipit in se rei alienæ periculum vel verum vel ab utrâque parte prudenter existimatum, ex quo assecurans obligatur assecurato rem, etiam si sine ullius culpa

De Per
culpa peri
peniare,
2. Hic
pere in le
susceptione
bile, acci
de nautico
uterque ex
sed in con
nitur peri
in hoc co
sit mutu
Dices
dicitur: I
tuans pecu
lum, rece
consensus
R. Neg
dicitur de
sequente.
Dices 2.
pretium.
volgo jactat
lucris sine ulli
R. Nega
solvendi om
nullum subs
dicitur tale pe
pationis s
quanti peric
periculum, f
mi Dixi
ur: quia f
sicut subesse
tunc contra
2. The

culpâ perierit, secundum modum conventum compensare.

2. Hic contractus est licitus: quia licitum est suscipere in se periculum rei alienæ; licet quoque pro susceptione hujus periculi, cum hoc sit pretio æstimabile, accipere pretium L. periculi ff. lib. 22. tit. 2. de nautico fœnore. Deinde licitus est contractus, in quo uterque exponitur æqualiter periculo lucri & damni; sed in contractu assecurationis æqualiter uterque exponitur periculo lucri & damni & si quid iniquitatis esset in hoc contractu, esset usura, sed hoc non, cum nullum sit mutuuum.

Dices 1. Cap. naviganti 19. de usu. lib. 5. tit. 19. dicitur: *Naviganti vel eunti ad nudinas certam mutuans pecunia quantitatem eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus; Ergo.*

R. Negando consequentiam: quia illud cap. loquitur de mutuante, circa quem expendetur disput. sequente.

Dices 2. Assecurans nihil dat, & tamen suscipit pretium. Deinde sæpè non subest periculum, quod vulgo jactatur, unde tali casu assecurans habet spem lucri sine ullo periculo damni, quod est iniquum.

R. Negando ass. Suscipit enim in se obligationem solvendi omnes merces, si pereant; & licet aliquando nullum subsit periculum, tamen ab utroque apprehenditur tale periculum; quod si assecurans sit locius negotiationis spes lucri moraliter non æstimatur tanti, quanti periculum, quamvis si exiguum vel nullum sit periculum, fatendum sit, illud compensari posse spe lucri. Dixi: quod periculum ab utroque apprehendatur: quia si alteruter sit certus de eventu, aut nullum sciat subesse periculum, cessat fundamentum & materia hujus contractus, adeoque est nullus, sicut e contra

est validus, si neuter sciat eventum, tametsi merces re ipsâ sint salvæ aut jam perierint: quia contrahunt de eventu, quem bonâ fide credunt incertum, quod si alteruter apprehendat justo majus vel minus periculum, augendum aut minuendum est pretium assecurationis juxtâ arbitrium prudentum & expertorum.

3. Si assecurans in se receperit, merces fore salvas, tunc si conditiones reliquæ in contractu assecurationis additæ sint servatæ: ut quod navis & currus tenuerit viam &c. uti conventum est, tenetur assecurans impensas pro recuperandis mercibus facere, aut eas in totum solvere; prorsus injusta est illa Mercatorum praxis, quâ in naufragio vel alio periculo pereuntibus mercibus studiosè subterfugunt laborem ulla merces salvandi, licet facere possint, ut aliquas salvas habeant, idque ideò; quia si aliquas salvant, tenebuntur in foro exteriori probare, quænam perierint, easque solas assecuratores solvent, à quo onere vel lite ut liberentur, sinunt omnes merces perire, ut omnes solvi debeant; ex proposito enim hoc damnum causatur assecuratori, nec lites fori declinare licet cum damno & præjudicio tertii.

Dubium hic moveri solet, an cum eodem simul iniri possit contractus societatis & assecurationis hoc modo: Titius Cajo Mercatori summam pecuniam dat, ut cum ea communi nomine negotietur, nullam verò partem capitalis ad negotiationem dati habeat, nihilominus illius integrè restituendi periculum in se suscipiat, deinde etiam aliquod lucrum certò Titio solvat, sive multum sive parum sive omninò nihil lucretur, in utriusque periculi compensationem habeat Cæjus totum lucrum, quod ex capitali & industriâ ac labore secuturum speratur. Societas hæc à quibusdam vocatur Leonina, quod partem lucri certam habeat is, qui nullum subit damni periculum. Et fatendum

DE PE
dum est,
riculosus
capitale si
minus si
sit equali
periculum
ctus simul
contractu
quando
Mercato
contract
pialis da
fuerit oc
ano aurec
nirent, al
sperantur
us excessu
ergo etiam
inde tota ju
quod com
imponunt
pes majoris
pieri assecu
cum, tur
prudentum
illi justis & æ
tat inearu
ctus sit hic
Prima u
riandum
tis contul
se lucri m
eat fieri ju
ti, qui eju
ade ut illu

dum est, quod talis societatis contractus in praxi sit periculosus ac vix injustitiâ careat, quam alter suscipiens capitale spe alicujus lucri inescatus sæpè patitur; nihilominus si omnibus attentis morali prudentum judicio sit æqualitas inter spem lucri & periculum damni, ut periculum illud per spem lucri compensetur, illi contractus simul cum uno initi sunt liciti. *Ratio est*: quia contractus illi seorsim celebrati sunt liciti; maximè quando fiunt cum diversis personis: dum nempe cum Mercatore negotiaturo, cui conceditur pecunia initur contractus societatis, alteri verò pro affecuratione capitalis datur pars lucri: tria v.g. pro centum, si lucrum fuerit octo aureorum ex centum. Tertio autem pro uno aureo ex illis quatuor, qui sibi pro centum obvenirent, affecurando, relinquuntur omnia alia, quæ sperantur hujusmodi lucrum excessura, ita ut spes hujus excessus eidem detur pro certitudine unius aurei; ergo etiam sunt liciti, si simul cum uno ineanant. Deinde tota justitia & æqualitas contractus consistit in eo, quod commoda & incommoda, quæ contrahenti imponuntur, æqualia sint, hoc autem fieri potest, quod spes majoris lucri æstimetur tanti, ut æquivalet toti oneri affecurandi capitale, & simul aliquod certum lucrum, tunc igitur quando onera & commoda justè ac prudentum judicio æqualiter compensantur, contractus illi justus & æqui sunt, etiamsi simul & cum uno duntaxat ineanant, unde conditiones hæc requiruntur ut licitus sit hic contractus.

Prima ut lucrum certum, quod ab eo qui ad negotiandum pecunias accepit, est solvendum ei, qui illas contulit, ita moderatum sit, ut attento capitali & spe lucri majoris, quam recepturus est accipiens, appareat fieri justam compensationem periculi ab eo subeundi, qui ejusdem capitalis securitatem in se recepit, deinde ut illud certum lucrum solvendum in morali æsti-

matione æquet spem, quâ tantum probabiliter speratur
lucrum majus, ut itâ utrimque sit moralis æqualitas.

Secunda Conditio est : ut evitetur usura palliata,
qualis esset, quando sub dictis pactionibus concedere-
tur pecunia illi, qui sciretur cum illâ non esse negotia-
turus : tunc enim titulus ille, quod daretur spe majoris
lucris, subsistere non posset.

Tertia : ut alter, cui conceditur pecunia, non suo
duntaxat, sed etiam illius nomine, qui contulit capi-
tale, negotietur : cum cæteroquin non esset contra-
ctus societatis.

Sunt etiam quædam societatis & assecurationis pacta,
quæ vel contrâ justitiam vel saltem contrâ charitatem
pugnant, tale est hoc pactum, quo grex pecorum di-
stribuitur Rusticis, ut salva sint in omni casu fortuito
pecora tradenti & emolumenta sint communia : quia
non liberè sed egestate pressi talem contractum inirent
Rustici : si enim sibi esset facultas, potius rejecto hoc
onere sibi coemerent pecora propria, turpe est autem
ex alterius egestate sibi venari commodum. Deinde
non est paritas de Rustico & Mercatore, qui res suas
solet exponere casibus fortunæ, quod non facit Agrico-
la, & insuper Mercator potest assecurare sortem : quia
facta operarum suarum jactura adhuc retinet jus & fa-
cultatem ad easdem similes operas, sed Agricola præ-
ter laborem suum debet expendere pabulum alendis
pecoribus, quo semel amisso non retinet jus & facul-
tatem in id, quod perdidit ; ergo ; denique Mercator
de assecurato capitali non potest accipere nisi lucrum
modicum censuale, sed in casu posito certo accipitur
medietas lucris ex pecoribus. Licet tamen animalium
traditio in societatem 1. Ut capita stent periculo dan-
tis seclusâ culpâ & dolo recipientis & emolumenta sint
communia. 2. Licet animalia tradere pascenda, ut
damnum & lucrum totum cedat Rustico, & hic refun-
dere

De Peri
dere preti
pactum,
tis primò
litum, &
munia,
câ condit
qualdam f
oves eâ leg
duos solit
idque ad
recipient
Q. 4.
tionem?
R. I.
mo a non
nim scit re
re, pecca
lite nega
dubiâ, ni
gratuita: c
in hoc diffe
debiti vel ac
iter exingu
2. Tran
litate tra
que accipia
no vel Cod
em Judic
tura per
ribus no
in testato
geant. L
alimenti
3. Tran
stantur pro

DE PERMUTATIO, COMMODATO, CENSIBUS &c. 261
dere pretium obligetur : quia est venditio. 3. Licet
pactum, ut periculum sit commune & ex emolumentis
primò obventuris tradens accipiat pretium animalium,
& hæc deinde cum suis emolumentis sint communia. 4. Licet
Rustico locare boves ad arandum eâ conditione, ut tempore
Messis solvat mensuras quasdam frumenti. 5. Licet v.g. alicui
dare centum oves eâ lege, ut pro quâlibet ove solvat annuatim
duos solidos, cum fructus valet quatuor aut quinque, idque
ad vitam dantis, postea verò oves omnes sint recipientis.

Q. 4. Quid sit transactio & qualem inducat obligationem?

R. 1. Transactio est de re dubiâ aut litigiosâ lite jam motâ non gratuita pactio : *Dicitur* 1. Dubiâ, qui enim scit rem esse alterius, nec ullum sibi jus competere, peccat transigendo 2. Lite jam motâ: unde finitâ lite negatur transactio tanquam de re non amplius dubiâ, nisi à sententia appellatum esset. 3. Non gratuita: quia fit aliquo retento & aliquo remisso, & in hoc differt ab amicabili compositione, in quâ pars debiti vel actionis gratis remittitur, & sic lis amicabiliter extinguatur.

2. Transigi potest super omnibus, quæ à liberâ voluntate transigentium dependent, nisi specialiter de jure accipiantur: sicut excipiuntur relicta in Testamento vel Codicillo, de quibus transigi non potest nisi coram Judice inspectis verbis Testamenti. Et alimenta futura per quamvis ultimam voluntatem relicta, de quibus non valet transactio, ne illi, quibus provisum voluit testator, modico præsentis contenti in futurum egeant. L. cum hi 8. ff. de transact. lib. 2. tit. 15 & L. de alimentis 8. C. eod. lib. 2. tit. 4.

3. Transactio servanda est licet novæ postea inveniuntur probationes aut error juris vel facti interven-

rit, salvo tamen errore calculi, nisi etiam super hoc esset transactum L. un. C. de error. Calcul. lib. 2. tit. 5. Excipitur transactio metu gravi injusto extorta L. interpositas 1; C. de transact. vel dolo extorta, quæ per actionem de dolo rescindi potest L. penult. C. de transact. vel In qua contigit error substantialis.

Q U Æ S T I O IV.

De fidejussione, negotiatione, sponsonibus &c.

DICO 1. *Eum, pro quo te fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cepit, seu super hoc condemnatus fuerit, jure poteris convenire, ut te à fidejussione debeat liberare, Cap. fin. de fidejusso, lib. 3. tit. 22.*

Conclusio hæc complectitur casus, in quibus fidejussor possit agere contra debitorem, pro quo fidejussor sit; licet ordinariè contra eum agere non possit, priusquam aliquid pro eo solvat, sicut ex contractu fidejussionis in defectum principalis se ad solutionem obligavit, est enim fidejussio alienæ obligationis in se susceptio, quâ se quis obligat ad illam implendam, si debitor principalis non solverit, unde est contractus subsidiarius in subsidium simul & securitatem contractus alterius initus, ad quem proindè requiruntur sequentes conditiones 1. Ut supponat alium debitorem, nec fidejussor teneatur ad plus quam ille. 2. Ut si inveniat debitoris obligatio invalida, etiam fidejussor non teneatur. 3. Ut non cogatur solvere nisi factâ prius excussione principalis debitoris bonorum & hæc inveniantur non sufficere Novella 4. cap. 1. auth. præsentis Cod. de fidejussor. lib. 8. tit. 41. Modo principalis sit convenibilis;

Possunt fidejubere omnes, quicumque possunt obligari nisi jure prohibeantur: ut servi, milites, Religiosi non impetrato sui superioris consensu, foemina per Senatus Consultum Vellejanum, nisi in sex casibus

De Per
bus in l.
janum lib
numissio
si renunt
eo 4. si
fidejussio
ret. 6. si
à dicta c
sunt qua
fidejussio
tur. Et
enim ta
ta sunt a
test inter
penam
Etiam
l. græcè
debitor
alium fi
demnem
deficiat i
Deniq
dinis sive
veniat
ceptione
fo debitor
bili, ut
te non
plures
gali in
diu om
obligat
ctam le
fiat non
qui sibi

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 253
bus in l. quamvis 8. ff. ad senatusconsultum Velle-
janum lib. 16. tit. 1. expressis 1. pro pretio in ma-
numissione servi 2. pro dote alicujus mulieris 3.
si renuntiavit beneficio SCTi. Vellejan. certiorata de
eo 4. si accepit pretium vel aliquid loco pretii pro
fidejussione 5. si in fraudem fidejussit, ut deciperet.
6. si pignore vel fidejussore dato post biennium
à dicta cautione ad idem se obligavit; clerici pos-
sunt quandoque pro laicis fidejuberere; in cap. 1. de
fidejussoribus, solum frequentia iisdem interdici-
tur. Et obligatio fidejussoris transit ad hæredes: non
enim tam persona quam bona in securitatem obliga-
ta sunt. ad quamcunque obligationem & causam po-
test interponi fidejussor, dummodo non agatur ad
pœnam corporalem.

Etiam pro fidejussore potest accipi fidejussor juxtà
l. græcè 8 §. 12. ff. de fidejussor. lib. 46. tit. 1. quia
debitor principalis potest fidejussori suo constituere
alium fidejussorem, qui priorem fidejussorem in-
demnem servet in casum, quo debitor principalis
deficiat in indemnizando suo primo fidejussore.

Denique fidejussor duo habet beneficia: 1. mum or-
dinis sive excussionis: si fidejussor à creditore con-
veniatur, ut pro debitore solvat, potest facere ex-
ceptionem, quod non teneatur, nisi prius excus-
so debitore principali præsentem & faciliter conveni-
bili, usque dum constet, eum vel in toto vel in par-
te non esse solvendo 2. dum beneficium divisionis, si
plures pro eodem debito fidejusserint, quamvis sin-
guli in solidum obligentur, possunt tamen, quam-
diu omnes sunt solvendo, petere divisionem, ut
obligatio debiti in portiones dividatur, si post fa-
ctam legitimè divisionem debiti aliquis fidejussorum
fiat non solvendo, id accidit damno creditoris,
qui sibi imputare debet, quod deficientem tempe-

stivè non excussetit seu convenit, dum adhuc erat solvendo, si vero hac divisione non facta alii sint impotentes & unus totum solvere compellitur, ipsius quoque hoc damno accidit, qui tempestivè petendo divisionem sibi consulere potuisset § 4. instit. lib. 3. tit. 21. de fidejussor.

DICO. 2. *Nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquem finem necessarium vel etiam honestum, & sic negotiatio licita reddetur* S. Th. hic Q. 77. A. 4. O.

Explicatur & probatur conclusio : negotiatio est, qua res aliqua emitur, ut eadem immutata lucri causa carius vendatur; licet hæc secundum se nullam honestatis rationem annexam habeat: cum lucrum sine omni damno aut incommodo quærere inhonestum sit, attamen quia lucrum illud honesto sine cohonestati potest, etiam negotiatio fit licita, potest enim cità læsionem justitiæ ex variis titulis res comparari vilius, & vendi carius ratione nempe expensarum & laboris in servandis & advehendis rebus; undè licitum est mercatoribus, ut ratione officii seu obligationis habendi semper paratas ad vendendam merces possint has nonnihil vendere carius; hæc namque obligatio utpote onerosa est prætio æstimabilis; denique potest currenti pretio res emi eo fine & animo servandi illam in tempus, quo pluris valebit; ergo non erit injusta: quia redditur honesta, si servet ità justitiæ limites, ut referatur ad finem honestum, dum v. g. negotiator lucrum moderatum ex negotiatione quæsitum ordinat ad domus suæ sustentationem, vel intendit publicam utilitatem, ne patriæ defint res necessariae, in quo casu negotiator non expetit lucrum tanquam finem, sed ut medium & justum laboris sui stipendium, quamvis ergo negotiatio ob inordinatam lucri cupiditatem soleat quandoque mercatores mul-

tis

De Per
tis injult
recti fro
Q.
& Neg
cap. fin
1. cap.
tit. 50.
tis prohib
gionem
negotia
trahit à
plicat
est ple
est aute
tione pr
prohibi
aliquan
ciant ex
indè se
colere,
suis func
enim im
greges,
vel anim
non est
mutata
ci nego
nis ind
sunt ar
cessat
undè p
torum
cum,
rom sta
justa it
tate.

tis iniustitiæ peccatis implicare, potest tamen ex honesti finis intentione fieri virtuosa.

Q. An clericis liceat negotiatio?

R. Negativè ex can. consequens, Dist. LXXXVIII. cap. fin. de vita & honestate clericorum lib. 3. tit. 1. cap. secundum 6. ne clerici vel monachi lib. 3. tit. 50. ubi pontifex sub interminatione anathematis prohibet, ne clerici vel monachi causa lucri negotientur. Ratio hujus prohibitionis est: tum quia negotiatio implicat animum curis sæcularibus & retrahit à spiritualibus, nemo autem militans Deo implicat se negotiis sæcularibus; tum quia negotiatio est plena periculis perjurii, fraudum & iniustitiæ. est autem hæc prohibitio intelligenda de negotiatione propriè dictâ suprâ descriptâ, aliàs non est prohibitum, ut clerici & monachi emant materiam aliquam ac exemplo veterum monachorum conficiant ex ea artefactum, quod postea vendant, ac inde se sustentent; possunt insuper proprios agros colere, ut fructus vendant, lapides & metalla ex suis fundis cædere, ac eruere animo vendendi illa enim immutata; sicuti possunt in suis prædiis alere greges, ut ex fœtu, lacte, lana comparent pecunias, vel animalia adulta & saginata vendant: quia hoc non est negotiari, non autem emuntur res, ut immutatae carius vendantur; quod si religiosi ac clerici negotientur per alios, ita ut isti totam negotiationis industriam præstent, juxta multos in hoc non sunt arguendi de peccato, saltem gravi: tunc etiam cessat ratio legis prohibentis clericis negotiationem; undè possunt deponere pecunias in societate mercatorum, ut ex tali societatis contractu recipiant lucrum, attamen certum est hoc videri parum decorum statui Ecclesiastico, nec adeo faciendum esse nisi justâ interveniente causâ vel rei familiaris necessitate.

Q. 2. An licitæ sint sponsiones ?

R. Sponsiones sunt pacta quædam quibus duo vel plures, nisi res ita se habeat, quid deponunt aut promittunt eâ lege, ut victori cedat, licitæ sunt si adsint hæ conditiones. 1ma. Si fiant super re licita; sic peccaminosa est sponsio inter duos, quis sit potentior ad potandum. 2da. Si spondentes habeant dispositionem de re, quam sponsioni exponunt. 3tia. Si sponsio fiat liberè sine fraude. 4ta. Si sit æqualitas inter spem lucri & periculum damni; undè spondere quis non potest super re, de qua certus est, si tamen rei unius eventus esset verosimilior, deberet eo plus exponere in sua sponsione contra alium spondentem pro eventu minus verosimili, ut sic inæqualitas compensaretur, in casu tamen quo adversario indico me certum esse de eventu, altero non credente sed spondere volente juxtà plures acceptare possum & retinere lucrum, quod in tali casu non tam in contractum deduci, quam ab altero donari videtur.

Q. 3. An ludus sit licitus ?

R. Ludus describi potest: contractus quo duo vel plures inter se paciscuntur, ut victor lucrum expositum reportet; alius est, in quo ars vel industria, alius in quo sola vel magis prævalet fortuna & casus; uterque de se est licitus. Ratio est: quia sicut in potestate cujusque est res suas donare, vendere &c. & in alium absolutè transferre: sic etiam potest sub conditione vel industriæ vel fortunæ easdem in alium transferre, undè etiam præcisè propter lucrum ludere est licitum: quia per contractum ludi licitè intenditur ejus finis, qui est lucrum, quod per se licitum est: cum possit ordinari ad sustentationem ludentis vel familiæ.

Nec obstat: quod quidam dicunt: esse contra præcep-

De Pe
præcep
concup
contra
dum res
eventu
piscitur
ne, &c.
ratione
mis sit l
cium &
prohib
aleartu
omner
l, alear
lib, 3. ti
ludo ve
solverit
tantum
hinc res
tia, da
licque
nem jun
tamen p
lem, & i
etiam si
2. C
Episco
copus
desero
clerici
dicitur
modi l
Trid, S
res pal
titatem

præceptum *non concupisces rem proximi* ; non enim concupiscitur res proximi injulto & illicito modo contra voluntatem proximi obtinenda, sed per ludum res proximi concupiscitur modo licito scilicet eventu victoriæ, non minus ac etiam licitè concupiscitur res proximi mediante emptione, donatione, &c. *Dixi de se* ; quia ludus potest per accidens ratione circumstantiarum esse illicitus. Ut si quis nimis sit lusui addictus, propter eum familiam, officium &c. negligat, item ratione juris lusus quosdam prohibentis, sic enim jure civili prohibitus est lusus alearum, quo nomine Doctores passim intelligunt omnem ludum magis fortunâ quam arte directum l. alearum Cod. de religiosis & sumptibus funerum lib. 3. tit. 43. ubi insuper decernitur, quod qui in tali ludo vetito perdidit, solvere non teneatur, & si solverit, jus repetendi habeat, licet vero plures hoc tantum extendant ad obligationem civilem, & velint remanere obligationem naturalem in conscientia, dant rationem ; quod lex tantum pœnalis sit, sicque tantum profit illi, qui perdidit, si exceptionem juris adhibeat, & post sententiam Judicis, atamen probabilius est cessare obligationem naturalem, & in conscientia : cum leges civiles prohibentes etiam sint irritantes.

2. Clericis lulum esse prohibitum constat ex can. Episcopus 1. Dist. XXXV. in quo dicitur : *Episcopus aut Presbyter aut Diaconus alea atque ebrietate deserviens aut desinat aut certe damnetur*. Et ex cap. clerici 15. de vit. & honest. cler. lib. 3. tit. 1. in quo dicitur : *ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint*, qui canones renovati sunt in Trid. Sess. 22. cap. 1. de reformat. ex quibus Doctores passim docent, clericos magnam pecuniæ quantitatem ludo insumentes & frequenter ludentes (quod colli-

colligunt in can. Episcopus ex verbo *deserviens*) reos esse peccati mortalis, secus si secluso scandalo, rarius, magis propter recreationem quam lucrum ludant, præsertim hoc tempore, quo consuetudo antiquorum canonum rigori multum derogasse videtur, hæc multo magis sunt intelligenda de religiosi, quorum statui & voto paupertatis magis adversatur ludus chartarum vel alearum.

3. Ad hoc ut ludus sit licitus, requiruntur hæc conditiones. 1^a. ut ludens habeat liberam dispositionem de illa re, quam ludo exponit. *Ratio est*: alias enim colludens lucrari non poterit expositum, cujus dominium acquirere non potest, nec consequenter exponens lucrari, cum non sint pares in expositione. 2^a. ut sine fraude dolo & metu &c. Quisque ad ludum accedat, fraudem faciens lucrum restituere debet: *Ratio est*: quia per fraudem & dolum passo injuriam fecit, ex qua tanquam radice damnum secutum est. 3^a. ut non interveniat fraus contra leges lusus: quia ea intercurrente lucrans non solum tenetur restituere lucrum, sed etiam id, quod alter fraude non factâ lucraturus fuisset; istius enim etiam acquisitio alteri debetur, & consequenter illud injustè retinetur. *Dixi*: contra leges lusus: quia fraudes quædam, seu potius simulationes sunt licitæ v. g. simulare metum vel etiam augere sponsonem, etsi videat se perdidisse, quædam illicitæ v. g. notare chartas vel etiam ab alio illas sibi intimari permittère, ubi intimans etiam peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem. 4^a Ut ab utrâque parte sit, non Mathematicè, sed moraliter æqualis spes lucri vel damni: ut enim ludus sit justus, debet esse æqualitas inter spem lucri & periculum damni, qualis non est, si unus ludentium alterum in arte valdè antecedit, quod tamen peritior compensaret, dando adver-

De Pe
adverfari
tenetur
peritiã al
volenti n
Q. ult
R. Q
cujus fort
ri tribuer
differenti
1. C
tur de a
fortium
ter ex lca
nus fortio
neat, del
in urgente
rebus non
fracticas el
fultoriaz a
fitionis u
XXVI. q.
2. Sort
cognofcen
rum vel gr
fub anathe
XXVI. q.
plura,
3. Sort
ut fciant,
ri licet in
vibus im
to fortien
de iud lib
de leg. lib
in Ecclefia

DE PERMUTATIO. COMMODATO, CENSIBUS &c. 269
adversario conditiones aliquas meliores, secus lucrans
tenetur ad restitutionem, nisi manifestatâ prius ludi
peritiâ alius ipsi colludere tamen vellet: quia scienti &
volenti non fit injuria.

Q. ultimò Quid sit fors?

R. Quoad præsens fors describi potest, factum ex
cujus fortuito eventu aliquid factum, futurum vel alte
ri tribuendum decernitur ac ita sortes sunt in triplici
differentia.

1. Consultoriæ: quibus divina voluntas exquiri-
tur de aliquo futuro vel agendo vel omittendo, hoc
sortium genere Hebræos imo Apostolos usos fuisse pa-
ter ex scripturâ Josue 7. 1. Reg. 14. Act. 1. ut hoc ge-
nus sortium sit licitum, nec ad superstitionem perti-
neat, debet Deus, non Damon consuli, & quidem
in urgente necessitate cum debito cultu & honore de
rebus non vanis & futilibus, nec licet juxta has Ecce-
siasticas electiones perficere; merito tamen sortes con-
sultoriæ ab Ecclesiâ prohibitiæ sunt ob periculum super-
stitionis ut videre est Can. 2. & sequentibus causa
XXVI. q. 2.

2. Sortes divinatoriæ, quibus utuntur quidam ad
cognoscenda secreta v. g. occulta furta per jactum alea-
rum vel granorum & hæ semper malæ sunt & damnatæ
sub anathemate à jure Canonico Can. sortes 7. Causa
XXVI. q. 5. Sed de his prohibitis sortibus infra
plura.

3. Sortes divisoriæ sunt quibus utuntur homines,
ut sciant, quid cuique tribuendum sit hæcque sorte
uti licet in controversiis & litibus dirimendis, hæredi-
tatibus imo officiis sæcularibus distribuendis; dummo-
do sortientes æquè digni sint L. sed cum ambo 14. ff.
de jud lib. 5. tit. 1. L. si duobus 3. Cod. communia
de leg. lib. 6. tit. 43. Dixi in officiis sæcularibus: quia
in Ecclesiasticis omnino prohibitum est, etiam uti

sorte

forte divisiōis per cap. Ecclesia 3. de sortilegiis lib. 5. tit. 21. ubi dicitur: *Sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnamus.*

DISPUTATIO XXXIII.

De Mutuo & Usurâ.

Mutuum ita dictum quasi meum tuum, eò quod tradatur res ut acquiratur accipienti & accipiens vicissim obligetur tradere suam rem ut acquiratur ei, qui mutuum dedit, hic contractus vitiat per usuram, quando ultra illud, quod accepit, à mutuuario exigitur.

QUESTIO I.

Quid mutuum, quid usura, & quotuplex?

DICO: *Quaedam res sunt, quarum usus est ipsarum rerum consumptio, sicut vinum consumimus eo utendo ad potum, & triticum consumimus eo utendo ad cibum... in talibus per mutuum transfertur dominium. S. Th. hic Q. 78, a. 1. O.*

Explicatur & probatur: Describitur mutuum, Datio rei fungibilis pondere numero & mensurâ constantis, quâ transfertur dominium in accipientem, eâ conditione, ut post aliquod tempus obligetur reddere similem in specie & bonitate. Dicitur 1. Datio: quia hic contractus traditione perficitur. Dicitur 2. Rei numero pondere & mensurâ constantis: quia materia huius contractus est sola res, quæ functionem in suo genere recipit: id est: quæ in eodem genere habet res ita sibi similes, ut in commutationibus & solutionibus una alterius vice fungi possit, ut vinum, triticum, pecunia. Dicitur 3. Qua transfertur dominium: per quod mutuum distinguitur à contractu commodati, in quo non transfertur dominium, sed solus usus conceditur commodatio. Dicitur 4. Eâ conditione-

ditione
in quâ
aliquid
quâ red
æqualis
pro merc
mitem in
pro accep
eti enim
nitatis.
Sequ
obligat
liberam
sit præf
rem mut
præfixum
ne illusor
ultra sor
mensurâ
mutuuar
pus præf
cum mutu
rationabil
rei mutua
de omni
restituere
damnum,
tum sit.
Q. 1.
tas in-ve
Anteq
secam di
extrinseca
Magistrat
quando v